

א. בראשית פרק לד (פרשת וישלח)

- (א) וַתֵּצֵא דִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ
- (ב) וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׂכָם בֶּן־חַמּוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה
- (ג) וַתְּדַבֵּק נֶפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנְּעָרָה וַיְדַבֵּר עַל־לֵב הַנְּעָרָה
- (ד) וַיֹּאמֶר שָׂכָם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֹא־מָר קַח־לִי אֶת־הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: ...
- (יג) וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שָׂכָם וְאֶת־חַמּוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אֲחֹתָם...
- (כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיוֹתָם לְאָבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלֹוֹי אֶתִּי דִינָה אִישׁ חֲרָבָה וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בְּטַח וַיְהַרְגוּ כָּל־זָכָר:
- (כו) וְאֶת־חַמּוֹר וְאֶת־שָׂכָם בָּנוֹ הָרְגוּ לְפִי־חֲרָב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׂכָם וַיֵּצְאוּ: ...
- (ל) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שְׂמֵעוֹן וְאֶל־לֹוִי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישׁנִי בְּיִשָּׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעַנִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מֵתִי מִסָּפֶר וְנֹאסְפוֹ עָלַי וְהַכּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
- (לא) וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוּנָה יַעֲשֶׂה אֶת־אֲחֹתָנוּ:

ב. רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה יד

וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם:

ג. רמב"ן בראשית פרק לד פסוק יג (פרשת וישלח)

ורבים ישאלו, ואיך עשו בני יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי. והרב השיב בספר שופטים (רמב"ם הלכות מלכים פ"ט הי"ד) ואמר שבני נח מצווים על הדינים, והוא להושיב דיינין בכל פלך ופלך לדון בשש מצות שלהן, ובן נח שעבר על אחת מהן הוא נהרג בסייף, ראה אחד שעבר על אחת מהן ולא דנוהו להרגו הרי זה הרואה יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו.

ואין דברים הללו נכונים בעיני, שאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וזוכה במיתתם, ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אפם אחר כמה זמנים, וענש אותם וחלקם והפיצם, והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו באלהים והצילים.

ועל דעתי הדינין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק או

אנס ופתה בתו של חברו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן. ומכלל המצוה הזאת שיושיבו דיינין גם בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא עשו כן אינן נהרגין, שזו מצות עשה בהם, ולא אמרו (סנהדרין נז א) אלא אזהרה שלהן זו היא מיתתן, ולא תיקרא אזהרה אלא המניעה בלאו, וכן דרך הגמרא בסנהדרין (נט ב).

ובירושלמי אמרו בדינין של נח, הטה דינו נהרג, לקח שחד נהרג. בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם, כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש (דברים א יז), אל תכניס דברך מפני איש (סנהדרין ו ב), וכל שכן שלא יהרג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל לשפוט את אדוניו.

ומה יבקש בהן הרב חיוב, וכי אנשי שכם וכל שבעה עממין לא עובדי עבודה זרה ומגלה עריות ועושים כל תועבות השם היו, והכתוב צווה עליהן בכמה מקומות (דברים יב ב) על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן וגו', לא תלמד לעשות וכו' (שם יח ט), ובגלוי עריות כי את כל התועבות האל עשו וכו' (ויקרא יח כז), אלא שאין הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין.

אבל ענין שכם, כי בני יעקב, בעבור שהיו אנשי שכם רשעים ודמם חשוב להם כמים רצו להנקם מהם בחרב נוקמת, והרגו המלך וכל אנשי עירו כי עבדיו הם, וסורים אל משמעתו, ואין הברית אשר נמולו נחשב בעיניהם למאומה כי היה להחניף לאדוניהם, ויעקב אמר להם בכאן כי הביאוהו בסכנה שנאמר עכרתם אותי להבאישיני, ושם ארר אפם כי עשו חמס לאנשי העיר, שאמרו להם במעמדו וישבנו אתכם והיינו לעם אחד, והם היו בוחרים בהם ובעטו בדבורם, ואולי ישובו אל ה' והרגו אותם חנם, כי לא הרעו להם כלל. וזהו שאמר כלי חמס מכרותיהם (להלן מט ה).

ואם נאמין בספר "מלחמות בני יעקב" (הוא ספר הישר) בא להם פחד אביהם כי נאספו שכני שכם ועשו עמהם שלש מלחמות גדולות, ולולי אביהם שחגר גם הוא כלי מלחמתו ונלחם בהם היו בסכנה, כאשר יספר בספר ההוא. ורבותינו (ב"ר פ י) הזכירו מזה בפסוק אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי (להלן מח כב), אמרו נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, חגר יעקב כלי מלחמה כנגדן, כמו שכתב רש"י שם. אבל הכתוב יקצר בזה, כי היה נס נסתר, כי אנשים גבורים היו וכאלו זרועם הושיעה למו, כאשר קצר הכתוב בענין אברהם באור כשדים, ולא הזכיר מלחמת עשו עם החורי כלל, אבל הזכיר בכאן כי היה חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם, ולא נאספו כולם לרדוף אחרי בני יעקב, כי היו נופלים עליהם כחול אשר על שפת הים לרוב. וזה טעם "חתת אלהים", כי נפלה עליהם אימתה ופחד מן הגבורה אשר ראו במלחמה, ולכך אמר (להלן לה ו) ויבא יעקב לזזה הוא וכל העם אשר עמו, להודיע שלא נפקד מהם ולא מעבדיהם איש במלחמה.

ד. גור אריה בראשית פרק לד פסוק יג (פרשת וישלח)

הכתוב אומר כו'. דאם לא כן "אשר טמא אחותם" למה לכתוב, כי לא דברו הם "אשר טמא (ו) את דינה אחותם", דהא במרמה השיבו, ואם היו אומרים להם "אשר טמא (ו) דינה אחותם" היו מבינים כי במרמה הם מדברים, אלא בודאי הכתוב אומר "כי טמא דינה אחותם" ולא הוה זה מרמה. אך קשה אם שכם חטא כל העיר מה חטאו להרוג, ותירץ הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ט הי"ד) דבני נח מצווים על הדינין, ועבירה אחת שעובר - נהרג על ידו, וכאן ראו המעשה הרע הזה ולא דנוהו, לכך היו חייבין מיתה שלא היו דנין אותם. ובאמת דבר תימה הם אלו הדברים, כי איך אפשר להם לדון את בן נשיא הארץ (פסוק ב), כי היו יראים מהם, ואף על גב שנצטוו על הדינין - היינו כשיוכלו לדון, אבל אונס רחמנא פטריה (ב"ק כח ע"ב), ואיך אפשר להם לדון אותם.

ונראה דלא קשיא מידי, משום דלא דמי שני אומות, כגון בני ישראל וכנעניים, שהם שני אומות, כדכתיב (פסוק טז) "והיינו לעם אחד" - ומתחלה לא נחשבו לעם אחד, ולפיכך הותר להם ללחום כדין אומה שבא ללחום על אומה אחרת, שהתירה התורה. ואף על גב דאמרה התורה (דברים כ, י) "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום", היינו היכי דלא עשו לישראל דבר, אבל היכי דעשו לישראל דבר, כגון זה שפרצו בהם לעשות להם נבלה, אף על גב דלא עשה רק אחד מהם - כיון דמכלל העם הוא, כיון שפרצו להם תחלה - מותרים ליקח נקמתם מהם. והכי נמי כל המלחמות שהם נמצאים כגון "צרור את המדיינים וגו'" (במדבר כה, יז), אף על גב דהיו הרבה שלא עשו - אין זה חילוק, כיון שהיו באותה אומה שעשה רע להם - מותרין לבא עליהם למלחמה, וכן הם כל המלחמות.

ה. שמואל א פרק טו פסוק ו - ז

(ו) וַיֹּאמֶר שְׁאִוֵּל אֶל־הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רֹדֵף מִתְּוֹךְ עַמְלִקַּי פֶּן־אֶסְפְּרָ עִמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵלוֹתְכֶם מִמְצָרִים וַיִּסֹּר קִינִי מִתְּוֹךְ עַמְלִק:

(ז) וַיָּגֵר שְׁאִוֵּל אֶת־עַמְלִק מִחַוִּילָה בּוֹאֵךְ שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם:

ו. דברי הימים א פרק כב פסוק ז - י

(ז) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ בְנֵי אֲנִי הִנֵּה עִם־לִבְבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יִקְוֶה אֱלֹהֵי:

(ח) וַיְהִי עָלַי דְּבַר־יְקֹוֹק לֵאמֹר דָּם לְרַב שְׁפָכֶת וּמִלְחָמוֹת גְּדֹלוֹת עֲשִׂיתָ לֹא־תִבְנֶה בֵּית לְשֵׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שְׁפָכֶת אַרְצָה לְפָנָי:

(ט) הִנֵּה־בִּי נוֹלָד לָךְ הוּא יְהִי־אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחֹתִי לוֹ מִפְּלֹאֲוֵי־כֹחַ מִסְבִּיב כִּי שְׁלֹמֹה יְהִי שְׁמוֹ וְשְׁלוֹם וְשָׁקֵט אָתָּן עַל־יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו:

(י) הוּא־יִבְנֶה בֵּית לְשֵׁמִי וְהוּא יְהִי־לִי לְבֵן וְאֲנִי־לוֹ לְאָב וְהִלִּינוֹתִי כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם:

ז. רד"ק דברי הימים א פרק כב פסוק ח

דם לרוב שפכת - זה לא מצאנו שאמר לו השם אבל דוד אמר כן בלבו כי מפני זה מנעו השם לבנות הבית, או נתן הנביא אמר לו כן ואעפ"י שלא נכתב בספר שמואל נמצא כמוהו רבים כמו ותאמרו נשלחה אנשים, ובאמרו דמים לרוב שפכת ארצה כי דם נקיים היה בדמים אשר שפך כמו דם אוריה וזה לפני, גם בדמי הכהנים היה הוא הסבה כמו שאמר הסיבותי בכל נפש בית אביך, גם בדמי הגוים אשר שפך אותם שלא היו בני מלחמתו אפשר שהיו בהם אנשים טובים וחסידיים אעפ"י כן לא נענש עליהם כי כוונתו לכלות הרשעים שלא יפרצו בישראל ולהציל עצמו כשהיה בארץ פלשתים לא יחיה איש ואשה, אבל כיון שנזדמן לו שפיכות דמים לרוב מנעו מלבנות בית המקדש שהוא לשלום ולכפרת עון ולעטרת תפלה, כמו שמנעו להניף ברזל במזבח ובבית המקדש לפי שהברזל עושים ממנו כלי הריגה לא יעשו ממנו כלי שלום ברוב.

ח. ספרי דברים פרשת שופטים פיסוקא קצט

כי תקרב אל עיר, במלחמת הרשות הכתוב מדבר. אל עיר, ולא לכרך. אל עיר, ולא לכפר.

להלחם עליה, ולא להרעיבה ולא להצמיאה ולא להמיתה מיתת תחלואים.

וקראת אליה לשלום, גדול שלום שאפילו מתים צריכים שלום גדול שלום שאפילו במלחמתם של ישראל צריכים שלום גדול שלום שדרי רום צריכים שלום שנאמר +איוב כה ב+ עושה שלום במרומיו גדול שלום שחותמים בו ברכת כהנים ואף משה היה אוהב שלום שנאמר +דברים ב כו+ ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום.

ט. בראשית רבה (וילנא) פרשה מד סימן ד (פרשת לך לך)

אנכי מגן לך, רבי לוי אמר תרתין, ורבנן אמרי חדא, ר' לוי אמר לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר תאמר אותן אוכלסין שהרגתי שהיה בהם צדיק אחד וירא שמים אחד, משל לאחד שהי' עובר לפני פרדסו של מלך ראה חבילה של קוצים וירד ונטלה והציץ המלך וראה אותו התחיל מטמן מפניו א"ל מפני מה אתה מטמן כמה פועלים הייתי צריך שיקושו אותה עכשיו שקששת אותה בא וטול שכר כך אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אותן אוכלסין שהרגת קוצים כסוחים היו, הדא הוא דכתיב (ישעיה לג) והיו עמים משרפות סיד קוצים כסוחים, רבי לוי אמר אחריו לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר תאמר אותן המלכים שהרגתי שבניהם מכנסין אוכלסין ובאים ועושים עמי מלחמה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא אנכי מגן לך, מה המגן הזה אפילו כל החרבות באות עליה היא עומדת כנגדן כך את אפי' כל עובדי כוכבים מתכנסין עליך נלחם אני כנגדן, ורבנן אמרי חדא לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר ירדתי לכבשן האש ונצלתי, ירדתי למלחמת המלכים ונצלתי, תאמר שנתקבלתי שכרי בעולם הזה ואין לי כלום לעתיד לבא, אמר הקדוש ברוך הוא אל תירא אנכי מגן לך וכל מה שעשיתי עמך בעולם הזה חנם עשיתי עמך אבל שכרך מתוקן לעתיד לבא, שכרך הרבה מאד היך מה דאת אמר (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

י. עץ יוסף בראשית פרשה מד סימן ד (פרשת לך לך)

שהיה בהם צדיק אחד. אולי היה ביניהם צדיק אחד שהביאוהו עמהם באונס. וצדיק הוא בין בעשה ובין בלא תעשה. וירא שמים הוא בל"ת לבד (יפ"ת).

אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם ושכר תטול על הריגתם. וז"ש שכרך הרבה מאוד. ומ"ש אנכי מגן לך נמי יש לפרש אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש. דאדרבה תקבל שכר.

יא. קהלת רבה (וילנא) פרשה ז

[ט"ז] אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר, אל תהי צדיק הרבה יותר מבוראך מדבר בשאל דכתיב (שמואל א' ט"ו) ויבא שאל עד עיר עמלק וגו' ר' הונא ור' בנייה אומר התחיל מדיין הוא כנגד בוראו, ואמר כך אמר הקדוש ברוך הוא לך והכית את עמלק, אם אנשים חטאו, הנשים מה חטאו, והטף מה חטאו, והבקר ושור וחמור מה חטאו, יצאת בת קול ואמרה אל תהי צדיק הרבה יותר מבוראך, ורבנן אמרי התחיל מדיין כנגד עגלה ערופה, ואומר אמר הכתוב (דברים כ"א) וערפו שם את העגלה בנחל הוא הורג והיא נערפת אם אדם חטא בהמה מה חטאה, יצאת בת קול ואמרה אל תהי צדיק הרבה, רשב"ל אומר כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי סוף שנעשה אכזרי במקום רחמן, ומניין שנעשה אכזרי במקום רחמן שנאמר (שמואל א' כ"ב) ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב ולא תהא נוב כזרעו של עמלק, ורבנן אמרין כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי סוף שמדת הדין פוגעת בו שנאמר (שם שמואל א' ל"א) וימת שאל ושלשת בניו.

יב. דברים פרק כ פסוק ח (פרשת שופטים)

וְיִסְפוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא וְהָרָה הַלֵּבִב יֵלֶךְ וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת־לֵבִב אֲחֵיו כְּלָבָבוֹ:

יג. העמק דבר דברים פרק כ פסוק ח (פרשת שופטים)

ולא ימס וגו'. ולא הזהירו תורה כמשמעו שלא יסכן את עצמו, דאפשר איש מצוק ומר נפש מבקש המות אלא שאסור לאבד א"ע, וטוב לפניו הנפל במלחמה, ואין איסור במלחמה כמו שאין המלך מוזהר מלעשות מלחמת הרשות הגורם סכנת נפשות, אלא מלחמה שאני, וע' שבועות דל"ה במלכות דקטלא כו', ה"נ אין

איסור לאדם להכניס עצמו במלחמה ולסכן עצמו, אבל ולא ימס את לבב וגו', ועל מש"כ בס' בראשית ט' ה':

י. בראשית פרק ט פסוק ה (פרשת נח)

ואך את־דמכם לנפשותיכם אדרש מיד כל־חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את־נפש האדם:

טו. העמק דבר בראשית פרק ט פסוק ה (פרשת נח)

מיד איש אחיו. פירש הקדוש ברוך הוא אימתי האדם נענש בשעה שראוי לנהוג באחיו, משא"כ בשעת מלחמה ועת לשנוא אז עת להרוג, ואין עונש על זה כלל, כי כך נוסד העולם, וכדאי' בשבועות ל"ה מלכותא דקטלא חד משיתא לא מיענש, ואפי' מלך ישראל מותר לעשות מלחמת הרשות אף על גב שכמה מישראל יהרגו עי"ז(א), ועל ס' דברים כ' ח.

טז. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין מצוה ה

מצוה חמישית שנצטוינו כשנצור על עיר להניח אחת מן הרוחות בלי מצור שאם ירצו לברוח יהיה להם דרך לנוס משם כי בזה נלמוד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבינו בעת המלחמה ובו עוד תקון שנפתח להם פתח שיברחו ולא יתחזקו לקראתנו שני' (מטות לא) ויצבאו על מדין כאשר צוה י"י את משה ודרשו בספרי הקיפוח משלש רוחותיה ר' נתן אומר תן להם רוח רביעית שיברחו. ואין זו מצות שעה במדין אבל היא מצוה לדורות בכל מלחמת הרשות. וכן כתב הרב בחבורו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהם (פ"ו ה"ז):

יז. רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכה ז

כשצריך על עיר לתפשה, אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלש רוחותיה, ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו, שנאמר ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה מפי השמועה למדו שבכך צוהו.

יח. ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תקכז

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שדין קריאת השלום הוא בכל מקום, כלומר בין במלחמת מצוה בין במלחמת רשות, ומלחמת מצוה היא כגון שבעה עממין ועמלק, והכל אם השלימו עמנו, כלומר שקבלו עליהם מס ועבדות וכמו כן שקבלו עליהם שבע מצות, אין הורגין מהם כל נשמה ויהיו למס ועבדונו, אבל כשלא השלימו יש חילוק בין מלחמת מצוה לרשות, שבמלחמת מצוה אין מחיין מהם כל נשמה, ובמלחמת הרשות מניחין מהן הטף והנשים, כמו שכתבנו בסמוך. וכן מניחין רוח אחת בעיר מצור במלחמת רשות שיברחו משם, ספרי [במדבר פיסקא קנז], וילפינן זה מדכתיב [במדבר ל"א, ז'] ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' וגו', ובמלחמת שבעה עממין מקיפין אותם מכל צד, ומכל מקום מודיעים אותם תחלה שאם רצונם להניח העיר ושילכו להם הרשות בידם.

יט. מנחת חינוך פרשת שופטים מצוה תקכז אות א

ומבואר כאן בר"מ דכשצריך על עיר אין מקיפין אותה מד' רוחות רק מג' רוחות ומניחין מקום לברוח והוא מהספרי וילפינן מן ויצבאו על מדין כאשר צוה ד' וכו' מפי השמועה למדו שבכך צוהו. והר"מ אינו מחלק בין מלחמת מצוה לרשות כיון דילפינן ממדין מנ"ל לחלק ובפרט מלחמת מדין הי' עפ"י ציווי השי"ת הו"ל גם כן מלחמת מצוה אף שהחי' מהם הטף ונשים גזה"כ הי' עכ"פ מנ"ל לחלק בין מלחמת מצוה לרשות ע"כ סתם הר"מ והרהמ"ח חילק דד"ז הוא במלחמת הרשות ובמלחמת מצוה מקיפין מכל צד ולא ידעתי מנ"ל זה וצ"ע. שוב ראיתי ברמב"ן בסמ"ק במ"ע שלו מנה זה למ"ע בפ"ע וכו' ג"כ דהוא במלחמת הרשות וצ"ע.

כ. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה א

אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו.

כא. רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכה ה

שלשה כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ, הראשון שלח להם מי שרוצה לברוח יברח, וחזר ושלח מי שרוצה להשלים ישלים, וחזר ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה יעשה, אם כן מפני מה הערימו יושבי גבעון, לפי ששלח להם בכלל ולא קבלו, ולא ידעו משפט ישראל ודימו ששוב אין פותחין להם לשלום, ולמה קשה הדבר לנשיאים וראו שראוי להכותם לפי חרב לולי השבועה, מפני שכרתו להם ברית, והרי הוא אומר לא תכרות להם ברית, אלא היה דינם שיהיו למס עבדים, והואיל ובטעות נשבעו להן בדין היה שיהרגו על שהטעום לולי חלול השם.

כב. דברים פרק כ פסוק י (פרשת שופטים) - טז (פרשת שופטים)

כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:

(יא) וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תִּעֲנֶנָּה וּפְתַחְתָּהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יְהִי לְךָ לְמַס וְעִבְדוּךָ:

(יב) וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשִׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלֶיהָ:

(יג) וּנְתַנָּה יִקְנֶה אֶל־הָיָד בְּיָדְךָ וְהִפִּיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפִי־חֶרֶב:

(יד) הֲקֵ הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יְהִי בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּבְזֹז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלָל אִי־בְיָד אֲשֶׁר נָתַן יִקְנֶה אֶל־הָיָד לָךְ:

(טו) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרְחֹקֹת מִמָּךְ מֵאֲדָ אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הַנֵּה:

(טז) הֲלֹךְ מַעֲרִי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִקְנֶה אֶל־הָיָד נָתַן לָךְ נַחְלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל־נַשְׂמָה:

כג. רש"י דברים פרק כ פסוק י (פרשת שופטים)

(י) כי תקרב אל עיר - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין (פסוק טו) כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'.

כד. רמב"ן דברים פרק כ פסוק י (פרשת שופטים)

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו' - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין (פסוק טו), כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאד, לשון רש"י. כתב הרב זה מספרי (שופטים קצט) ששנו שם כלשון הזה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והכונה לרבותינו בכתוב הזה, אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות, אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצוה היא, שחייבים לקרא לשלום אפילו לשבעה עממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי, ולא היה עובר על עשה ועל לא תעשה שבפרשה, כי החרם תחרימם (פסוק יז) ולא תחיה כל נשמה (פסוק טז). אבל הפרש שביניהם כאשר לא תשלים ועשתה מלחמה, שצוה הכתוב ברחוקות להכות את כל זכורה ולהחיות להם הנשים והטף בזכרים, ובערי העמים האלה צוה להחרים גם הנשים והטף.

וכך אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה (ה יג), והוא עוד בתנחומא ובגמרא ירושלמי (שביעית פ"ו ה"א), אמר רבי שמואל ברבי נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח

פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה, הגרגשי פנה, הגבעונים שהשלים עשה להם יהושע שלום, שלשים ואחד מלכים שבאו להלחם הפילם הקדוש ברוך הוא וכו', וכך אמר הכתוב בכולם (יהושע יא יט כ) לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה, כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל שאם רצו להשלים היו משלימים עמם.

כה. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ז

כיצד, אם הזהירוהו והרי הוא רודף אחריו אף על פי שלא קיבל עליו התראה כיון שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג, ואם יכולים להצילו באבר מאיברי הרודף כגון שיכו אותו בחץ או באבן או בסייף ויקטעו את ידו או ישברו את רגלו או יסמו את עינו עושין, ואם אינן יכולין לכונן ולא להצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף הרי אלו הורגין אותו ואף על פי שעדיין לא הרג.

כו. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה יג

כל היכול להציל באבר מאיבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו של רודף והרגו הרי זה שופך דמים וחייב מיתה אבל אין בית דין ממיתין אותו.

כז. רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכה א, ד

הלכה א. אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני נח עליהן אין הורגין מהן נשמה והרי הן למס, שנאמר יהיו לך למס ועבדוך, קבלו עליהן המס ולא קבלו העבדות או שקבלו העבדות ולא קבלו המס, אין שומעין להם עד שיקבלו שניהם, והעבדות שיקבלו הוא שיהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם, ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם...

הלכה ד. ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו שבע מצות, עושין עמהם מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולים, ובוזזין כל ממונם וטפם, ואין הורגין אשה ולא קטן שנאמר והנשים והטף זה טף של זכרים, במה דברים אמורים במלחמת הרשות שהוא עם שאר האומות, אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהם נשמה שנאמר כן תעשה לכל וגו' רק מערי העמים לא תחיה כל נשמה, וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק, ומנין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו שנאמר לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל ששלחו להם לשלום ולא קבלו.

כח. מנחת חינוך פרשת ואתחנן מצוה תכה אות א

להרוג ז' עממים המחזיקים בארצינו וכו' שנאמר החרם תחרים אותם וכו'. מבואר בר"מ פ"ה מהלכות מלכים. והנה אם רוצים להשלים ולעשות תשובה. וכן אם יש חילוק בין אם הם בא"י ובין אם הם בחוץ לארץ וכן קודם שנכנס יהושע ובין אח"כ הוא אריכות גדול ע' בר"מ ובראב"ד פ"ו שם ובלח"מ שם באריכות ... ונוהג מצוה זו בכל איש ישראלי הן אנשים ונשים כמבואר בש"ס דמלחמות מצוה אפי' כלה מחופתה וכו' וכתב הרה"מ"ח ועובר ע"ז ובא לידו ויכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר וכו' וצ"ע נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה מ"מ מצוה זו דהתורה צויתה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיני' על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוי' סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן וצ"ע:

כט. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לה עמוד ב

אלא הא דאמר שמואל: מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא לא מיענשא, שנאמר: כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקיעא, ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא...

ל. רש"י מסכת שבועות דף לה עמוד ב ד"ה דקטלא חד

דקטלא חד משיתא - באנגריא דעבודת המלך.

לא. אור החיים בראשית פרק לד פסוק כה (פרשת וישלח)

אכן הנה בני יעקב לא היה בדעתם להרוג אלא בעל עבירה אלא שכל בני העיר רצו לעמוד בפרץ כנגדם לבל יהרגו מלכם אשר על כן הרגום מדין רודף, והוא אומרו ויהרגו כל זכר ובזה השיגו להרוג את חמור ואת שכם וזולת זה לא היו יכולין לנקום נקם מהמחוייב להם מיתה: